

Fyrstu ár Havnar Keyppssamtøku

Í sambandi við 25 ára stovningardagin hjá Havnar Keyppssamtøku vórðu Heri Hamarsá og Aksel Schou bodnir higar av FK stjórnini. Tað var Heri, sum í 1951 tók fyrsta stigið til at seta keyppssamtøkuna á stovn. Aksel var fyrsti útlýggjarin. Á einum tíðindafundi friggjadagin greiddu teir blaðmonnum frá í hesum fyrstu árunum í hálvtrýssunum. Undir orðunum »EI AT TJENA FRÁ ØDRUM, MEN HVØR AT TÆNA ØDRUM« hevur keyppssamtøkan havt støðuga framgongd síðani Karsten Hoydal ein aprildag í 1951 teknaði seg sum fyrsti limur. Deildirnar eru nú fimm við tilsamans 6.400 limum

Heri Hamarsá kom til Føroya í 1949, aftaná at hava verið niðri í nokur ár. Tað undraði hann, komin higar, hvussu lítið skil var á prislagnum her á landi, hvussu tilvildarlígr prísir ofta vóru. Árið eftir var hann aftur í Danmark og við at bera teir føroysku prísir saman við teir dansku fekk hann prógvað, at teir føroysku vóru nógv hægri. Sum dømi nevnið hann edikk og sodavatn. Ein floska av edikki, sum niðri kostaði 45 oyru, kostaði her 1 kr. og 45 oyru. Sodavatnið kostaði tá 40 oyru floskan í Danmark, men 1,10 kr. í Føroyum.

Tá hann spurdi heilsolumenn og keypmenn, hví vórunar vóru so dýrar her, fekk hann altið tað svarið, at tað var fraktin, sum var so dýr!

Tekningarlistarnir

Viðari greiðir Heri Hamarsá frá, at hann plagdi ofta at tosa við Jóan Hendrik Hjalmtun um føroysk viðurskipti. Teir tosaðu eisini um prísóskilið, og um tær báðar keyppssamtøkur, Baldur og Samvirkið, sum vóru her fyrst í triatiárunum. Báðar høvdu stutta livitið. Eg minnst, sigur Heri, at Jóan Hendrik einaferð tók til á góðum sandoyarmáli: »Nei, eg skal siga tær tað, Heri, at fyrr enn vit fáa koope-ratió-nina kemur onki skil á.«

Tað var fyrst og fremst prísóskilið, men eisini verkfallið í 1951, sum

gjørdu, at Heri setti sær sum mál at fáa á stovn eina keyppssamtøku í Havn. Um hálfvan april 1951 gjørdi hann ein tekn-ingarlista, men av tí hann starvaðist hjá Fiskasøluni og ikki vildi koma í ringt orð hjá leiðsluni har, vildi hann ikki sjálvur standa fyrstur á listanum. Hann bað tí góða vin sín, Karsten Hoydal, um at seta navn sitt fyrst á listan. Hetta gjørdi Karsten, og er hann sostatt limur nr. 1 av teimum nú 6400 í FK, Føroya Keyppssamtøku.

Nú var so komin gongd á. Heri og Karsten høvdu hvør sín tekningarlista, men stríðið gekst í fyrstani. Fólk høvdu ringar royndir av slíkum frammanundan, høvdu ikki álit á hesum her við samabyrgd. Tað merktist eisini mótsæð frá heilsolum og handlum í býnum. Sjálvur merkti Heri til misnøgd á Fiskasøluni.

Hann segði, at hann altið gekk við listanum í lummanum, og hann gekk eisini úr húsi og teknaði limir. Ikki allastaðni var móttøkan tann besta.

Stórus dentur varð lagdur á at halda øllum partapolitikki uttanfyri. Keyppssamtøkan skuldi verða ein tverpolitiskur stovnur, og tí stóðu tjóðveldismenn og sambandsmenn, javnaðarmenn og fólkafloksmenn lið um lið á listanum.

Heri minnst serliga eitt kvöldið, tá hann, sjálvur tjóðveldismaður, hevði fingið ikki færri enn fyra sambandsfólk á listan hjá sær.

Fyrsta nevndin

Hóast mótsæðuna, fullu Heri og Karsten ikki í fátt, og tað gjørdist, sum frá leið, lættari at fáa fólk at tekna seg. Tá eini 30 nevni vóru komin á listarnar, hetta var tíðliga á sumri 1951, fóru teir báðir at tosa um at gera eina nevnd, sum skuldi byrja fyrireikingarnar til stovnssetanina av keyppssamtøkuni. Hetta varð gjørt, og umframt Hera og Karsten komu Erik Simonsen, Luis Apol og Christian Haraldsen í nevndina. Christian Haraldsen varð valdur til formann.

Nevndin fjarritaði nú til Peter Mohr Dam, sum tá sat í fólkatinginum, og bað hann um at seta seg í samband við FDB (Foreningen af Danske Brugsfor-einger) og har fáa tær reglur og lógir, sum vóru galdandi fyri felagsskapi.

Aftur varð hildin fundur tann 19. juli 1951. FDB reglurnar vóru tá komnar, og Karsten Hoydal hevði umsett tær til føroyskt. Á hesum fundinum var eisini roknskaparleiðarin hjá FDB, Jacob Ingvarsen. Hesin hevði føroyska konu, og var tí her og ferðaðist.

Stovnanin

Á einum fundi í Losjuni tann 3. april 1952 varð so Havnar Keyppssamtøka stovnað. Tá vóru limirnir 115 í tali. Í nevndina vórðu valdir Christian Haraldsen, formaður, Heri Hamarsá, J. P. Henriksen, Martin Kúrberg og

Aksel Schou og kona hansara Mai og Heri Hamarsá uttanfyri keyppssamtøkuna í Dr. Jacobsensgøtu

Luis Apol. Fyrsti tiltaks-limurin, Karsten Hoydal, kom tó í nevndina í september sama árið, tí tá flutti Heri Hamarsá niður aftur.

Heri greiðir viðari frá, at hann og Palli Henriksen fingið litið upp í hendur at fara í Føroya banka og biðja um lán. Bankastjórin, Petur Sofus Hansen, tók væl ímóti teimum, og tá teir fóru haðani, høvdu teir fingið lyfti um eitt lán uppá 20.000 kr. treytað av, at hildið varð fast við samabyrgd limanna, tvs. at allir limirnir heftu figgjarliga fyri samtøkuna.

Fyrsti fyristøðumaðurin — Aksel Schou

Høli fekkst til handilin í Bringsnagøtu 10, har sum Villy Simonsen áður hevði havt handil. Og nú var bara eftir at finna ein útlýggjara, ein fyristøðumann. Roynt varð at finna ein føroying til starvið, men hetta eydnaðist ikki, sigur Heri. Tí varð skrivað til FDB, sum fann fram til bornholmaran Aksel Schou. Havnar Keyppssamtøka viðtók at fáa hann higar, og kom hann við familju í september 1952.

Heri og Aksel møttust í Norðsjónum, Heri á veg niður við Drotningini og Aksel á veg upp við Tjaldrinum.

Og nakrar vikur seinni, tann 8. oktober 1952, opnaði Havnar Keyppssamtøka dyrnar í Bringsnagøtu 10.

Aksel Schou greiðir frá, at hann hevði arbeitt hjá svensku cooperatió-nini í 6—7 ár, tá hann ein dagin fekk bræv frá FDB, har hann varð biðin um at fara til Føroya at vera fyristøðumaður hjá nýstovnaðari keyppssamtøku. Hann tók av alt fyri eitt og skuldi fáa 5 1/2% av söluni í løn. Stjórin, hann arbeiddi undir í Svøríki, helt lítið um hetta og bað hann tryggja sær eina fasta løn, áðrenn hann fór til Føroya. Aksel skrivaði so til FDB og spurdi, um hetta lat seg gera. Jú, tað var gamani, hann skuldi fáa 1470 kr. um mánaðin.

Prísasetanin

Aksel Schou fekk úr at gera, tá hann var komin higar. Tað fyrsta var at leggja vøruúrvalið til rættis og bileggja vørunar. Til hetta fóru trykvöld og triggar nætur. Meðan biðað varð eftir vørunum, málaðu og

ruddaðu tey handilshølini í Bringsnagøtu. Tað gingi 14 dagar, so komu vørunar. Tær kostaðu 7.800 kr.

Men nú var tað torføraasta eftir, nevniliga at áseta prísirnar. Hetta var eitt stórt arbeiði. Ein li-mannevnd varð vald við fimm kvinnum, og tær fóru runt í handlarnar í býnum, hugdu eftir prísunum har og keyptu ymiskar vørur. So varð sam-anborið og til endans funnið fram til eitt prislag, sum lá 20—22% undir tí vanliga í býnum.

Ongin kredittur

Viðari greiðir Aksel frá, at í fyrstani vóru fólk trek at koma í handilin. Tað gekst eisini stríðið hjá fleiri at gjalda tær 100 kr. í innskoti, sum var ein treyt fyri limaskapi, men tey sluppu at gjalda í pørtum, 10 kr. um mánaðin. Men tað eydnaðist at vinna á trupulleikunum, og á fyrsta aðalfundinum kundi leiðslan boða frá, at 4.700 kr. vóru í yvirskoti, tvs. skuldu gjaldast aftur til limirnir, 4% til hvønn av tí, hann hevði keypt fyri, síðani handilin opnaði. Men av tí figgjarstandur-in ikki var so góður,

Skitsa av nýggju handilshølunum hjá Keyppssamtøkuni